

Türkiye’de PISA Sonuçlarını Tartışmanın Dayanılmaz Hafifli- ğinden “Eğitimde Küme Düşme” Söylemine

Ahmet Duman¹

“Türkiye eğitimde niçin üçüncü lige düştü?” sorusuna verilecek yanıt hiç şüphesiz pek çok nedene dayandırılmalıdır. Bunlar, Türkiye’nin içinde bulunduğu toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik koşullardan bağımsız değildir ve onlarca başlık altında ele alınabilir.

Giriş

Geçtiğimiz günlerde uluslararası bir sınav olan PISA sonuçları üzerine yapılan tartışmalara şahit olma şanssızlığını yaşadık. Eğitimle ilgili hiçbir uzmanlığı olmadığı halde her konuda uzman olmalarından dolayı yine hemen her konuda aklının estiğini ana akım medya üzerinden topluma boca etme aymazlığı tavan yapmış kadrolu yorumculardan epeyce seçme saçmalar izlemek durumunda bırakıldık. Bu seçme saçmaları izlerken “niye Türkiye eğitimde üçüncü lige düşüyor?” diye sordum kendi kendime ve düşündüklerimi siz Türkiye’nin eleştirel eğitimci/pedagoglarıyla paylaşmam gerektiğine karar verdim.

Eğitimde Küme Düşmek

Bir eleştirel pedagoğ/eğitimci, toplumsal olguların hiçbir zaman tek nedenle açıklanamayacağı ya da tek nedene indirgenemeyeceği gerçeğini unutmaksızın düşünme eylemini başlatmalı ve sürdürmelidir. Bu ilke maalesef yukarıda sözü edilen yorumcuların yanı sıra sosyal bilimci ve eğitim bilimcilerin pek çoğu tarafından bilerek ya da bilmeyerek göz ardı edilmektedir. Bu ilkeyi göz ardı etmeksizin “Türkiye eğitimde niçin üçüncü lige düştü?” sorusuna verilecek yanıt hiç şüphesiz pek çok nedene dayandırılmalıdır.

¹ Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, aduman@mu.edu.tr

Bunlar, Türkiye'nin içinde bulunduğu toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik koşullardan bağımsız değildir ve onlarca başlık altında ele alınabilir. Öğretmen yetiştirme, seçme, işlendirme ve ücretlendirmeden, eğitim programlarına; öğrenme ortamlarından ölçme değerlendirilmeye; eğitim sisteminin yapılandırılmasından, eğitim yönetici ve deneticilerinin seçilmesi ve atanmasına; temel bir insan hakkı olarak laik, bilimsel ve parasız bir eğitimden uzaklaşıp alınıp satılan, piyasalaştırılmış ve gırtlığına kadar dinselleştirilmiş işletmecilik insan mühendisliği mantığıyla yürütülen bir eğitime kadar pek çok neden sayılabilir.

Bu yazıda, yukarıda sözü edilen üçüncü lige düşmenin nedeni olarak hemen hemen hiçbir yorumcunun işaret etmediği ya da benim rastlamadığım, öğretmenlerin, yöneticilerin ve denetçilerin yetiştirilmesi, seçilmesi, atanması ve ücretlendirilmesi üzerinden eğitimdeki düşüşün nedenlerine, niçinlerine ve nasıllarına dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

Öğretmenlerin Yetiştirilmesi, Seçilmesi, Atanması ve Ücretlendirilmesi

Cumhuriyet döneminde öğretmenlik, okul müdürlüğü ve eğitim deneticiliğinin statüsü ve onuru hiç bu kadar ayaklar altına alınmamıştır. 2002 ve sonrası dönemde öğretmen, okul müdürü ve eğitim deneticilerinin yetiştirilmesi, seçilmesi, atanması ve ücretlendirilmesiyle doğrudan ilgili mevzuat değişikliklerini alt alta sıralamaya bile elinizdeki derginin iki katı büyüklüğündeki bir alan yetmez. Her şeyden önce bu kadar çok değişikliğe maruz kalmış bir sistemin “küme düşmesinden” daha doğal ne olabilir ki?

Lise mezunu imam, polis ve diğer bazı kamu görevlilerine, yüksek lisanslı en azından dört yıllık fakülte mezunu olup bir de sertifika almış öğretmenlerden daha yüksek maaş verilen bir ülkede, eğitimin “küme düşmesinden” daha doğal ne olabilir ki? Eğitim sendikaları, en azından yetkili olan, siyasi iktidara şakşaklık yapmak yerine bu konuyu niçin sürekli

gündemde tutmazlar, konuyla ilgili farkındalık oluşturacak çalışmalara öncelik vermezler?

Öğretmen yetiştirilmenin sefalet içinde olduğu gün gibi açıktır. 1997 yılından bu yana öğretmen yerine “öğretim teknisyeni” yetiştirildiği aşikârdır. Hele son 10 yıldan bu güne doğru geldiğinde, “öğretim teknisyeni” bile yetiştirilmenin olanaksız olduğu “pedagojik formasyon” salgını öğretmen yetiştirme sistemini yok etmiştir (bu konuda bkz. İliman-Püsküllüoğlu ve Duman 2016). Beş yüz bin civarında atanmayan öğretmenin olduğu bir toplumda hâlâ iki kere yedi haftada (*14 haftada iyi bir bal kabağı bile yetişmez*) isteyen herkese öğretmenlik diploması satılıyor ise; uzaktan eğitim programlarıyla bile öğretmenlik diploması satılıyorsa; ikinci öğretim programları önce kapatılan sonra toplumdaki yükseköğrenim isteminin yüksekliğinden dolayı kontenjanları yeniden artırılan eğitim fakültelerinin sefaleti yaşanıyorsa, orada öğretmen yetiştirilmeden bilimsel olarak bahsetmek olanaklı mıdır?

En son yapılan Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılması mercek altına alındığı zaman, yukarıda sözü edilen sefaletin boyutları daha iyi anlaşılabilir. Fen Edebiyat lobisinin bu yapılandırma üzerinde etkili ve belirleyici olduğu açıktır. Fen ve Edebiyatçılar bir ülkede öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerini yeniden yapılandırabiliyorsa, öğretmen yetiştirilmenin nasıl bir sefalet içinde olduğu açık değil midir?

Öğretmenlerin nasıl seçildiğini 2016 yılı içinde hep beraber gördük ve yaşadık. İki aşamalı yazılı ve ulusal bir sınavdan geçen öğretmen adayları tamamen öznel temellere dayalı bilim dışı bir yöntemle seçilip atanmadılar mı? Bu atanmaların bir tür sözleşmeli statüye geçirilmedi mi? Böyle seçilip, atanmış ve ücretlendirilen öğretmenlerden oluşan bir eğitim sisteminin “küme düşmesinden” daha doğal ne olabilir ki?

Öğretmen adaylarının güdüsel yönelimleri ve öğretmenlik algılarıyla ilgili yaptığımız birkaç araştırmayı birleştirip küçük bir kitapçık

haline getirdik. Çalışmayı, geçtiğimiz aylarda Almanya'dan bir yayınevi basılı hale getirdi (Tezcan ve Duman 2016). Öğretmen adaylarına güdüsel yönelimler anketi uygulandıktan sonra nitel araştırma deseninde bazı sorular yöneltilecek verilen yanıtlar betimsel analize tabii tutuldu. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlik sertifikası programına katılan öğretmen adaylarının üç güdüsel yönelime göre dağılımında amaç ve öğrenme yönelimlerinin oranlarının birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının yüzde 49,7'si "amaç yönelimli"dir. Buna göre öğretmen adaylarının sertifika programına katılmalarında yeni şeyler öğrenme güdülerinin yanında mesleki amaçlara karşılık gelen güdülerin de etken olduğu sonucuna ulaşılabılır. Diğer yandan "lisans mezunu" öğretmen adaylarının "lisans tamamlayanlara" göre ve "25 yaş alt" öğretmen adaylarının diğer yaş gruplarına göre daha fazla amaca yönelik güdülerle sertifika programına katıldıkları araştırma bulguları arasında yer almaktadır.

Öğretmen adayları ders aldıkları öğretim üyeleri arasında öğretmen modeli olarak örnek aldıkları öğretim üyesini ve özelliklerini belirtmişlerdir. Buna göre olumlu görüş bildirilen üç öğretim üyesine ait bulgulara araştırmada yer verilmiştir. Öğretmen adaylarının en çok görüş bildirdiği üç öğretim üyesinin rol model alınma nedenlerinden ortaya çıkan olumlu öğretmen özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır: bilgili ve kültürlü, alanında uzman, yol gösterici/rehber, ses tonunu iyi kullanan; anlayışlı, sevecen, hoşgörülü, güler yüzlü ve empatik; öğrenci merkezli anlayışı benimseyen ve uygulayan, konuyu anlatırken kendine özgü tarzı olan; öğrencilere ve fikirlerine saygı duyan ve öğrencilere değer veren ve bunu gösteren.

Son olarak, öğretmen adayları ders aldıkları öğretim üyeleri arasında öğretmen modeli olarak örnek almadıkları öğretim üyesini ve özelliklerini belirtmişlerdir. Buna göre olumsuz görüş bildiren üç öğretim üyesine ait bulgulara araştırmada yer verilmiştir. Öğretmen adaylarının en çok görüş bildirdiği üç öğretim üyesi-

nin rol model alınmama nedenlerinden ortaya çıkan olumsuz öğretmen özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır: Dersin konusuna hâkim olmamak, geleneksel yöntemlerle ders işlemek, slaytları okuyarak sunum yapmak, ses tonunu iyi kullanmamak, öğrenciyle etkili iletişim kurmamak ve örnek öğretmen davranışları sergilememek.

Okul Müdürleri ve Eğitim Denetçilerinin Yetiştirilmesi, Seçilmesi, Atanması ve Ücretlendirilmesi

Okul müdürleri sorunsalına gelecek olursak; kör topal da olsa liyakati temel alma yolunda ilerlemeye çalışan eğitim yöneticisi yetiştirme uygulamalarına son verilerek tamamen siyasal yandaş olma ve yandaş sendikaya üye olma parametrelerine dayanan bir eğitim yöneticisi seçme ve atama uygulamasına hız verilmiştir. Yeterli deneyim ve liyakate sahip olmayan eğitim yöneticilerinin öğretmenlere liderlik hele hele öğretimsel liderlik yapması olanaklı mıdır? Bırakalım il ve ilçe milli eğitim müdürlerini, okul müdür ve müdür yardımcılarının seçilmesi ve atanmasını iktidar partisinin il ve ilçe başkanlarıyla yandaş sendikanın değerlendirmelerine bırakarak, eğitimde "küme düşme" sonucundan kurtulmak olanaklı mıdır?

İlçe milli eğitim müdürlerine yönelik Antalya'da düzenlenen bir eğitim seminerine ilişkin haber açıklıyordu pek çok sorunu. Haberde 15 Temmuz konuşmaktan eğitime zaman kalmadığı ifade ediliyordu. Bir de seminerdeki eğitimciler çok dikkat çekiciydi (Bknz. Kamudan Haber 2016). Eğitimle ilgili bir diğer haber ise öğretmenler ve imamlar arasında oluşturulacak eğitimsel işbirliği protokolüne dikkat çekiyordu (Bknz. Sol Haber 2016). Artık öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin nasıl yetiştirileceği ya da yetiştirilmek istendiği, ya da öğretmen ve eğitim yöneticilerinin kimlerden nasıl "feyiz" alması veya gerektiği/kimlerin "rahleyi tedrisinden geçmesi" gerektiği aşikâr. Böyle bir eğitim sisteminin "küme düşmesinden" daha doğal ne olabilir ki?

Eğitim deneticilerine gelecek olursa durumun aynı “vahamette” olduğu su götürmez gerçektir. Eğitim denetçilerinin yetiştirilmesi, seçilmesi ve atanması da eğitim yöneticilerden pek farklı değildir. Unvanları, görevleri, işlevleri pek çok kez değişikliğe uğratıldı. En son 9 Aralık 2016 tarihinde 652 sayılı KHK’de (ve torba yasa özelliği ile pek çok başka yasada) değişiklik yapan 6764 sayılı Kanun ile illerdeki maarif müfettişlerinin görevine son verilerek merkezde görev yapacak çok az sayıdaki müfettişlerin seçilmesi için yapılacak görüşmeye bizzat başvuru yapmak üzere Ankara’ya davet edildiler. Seçmenin nasıl yapılacağı ve seçilemeyen eğitim denetçilerinin yazgısının ne olacağını hep beraber izleyeceğiz.

Sonuç Yerine

Bu yazıda, üçüncü paragrafta eğitimde “küme düşmemize” neden olabilecek 7-8 temel başlıktan sadece ikisine eleştirel bir bakış açısıyla dikkat çekilmeye çalışıldı: Öğretmenlerin, eğitim yöneticilerinin ve eğitim denetçilerinin yetiştirilmesi, seçilmesi, atanması ve ücretlendirilmesi. Yukarıda yapılan değerlendirmeler ışığında, öğretmenlerini, eğitim yöneticilerini ve eğitim denetçilerini böylesine akıl ve bilim dışı yetiştiren, seçen, atayan ve ücretlendiren bir eğitim sisteminin “küme düşmesinden” dolayısıyla o toplumun çağ dışına savrulmasından daha doğal ne olabilir ki?

Kim bilir, bir sonraki yazıda başka bir eleştirel eğitimci/pedagog, eğitimde “küme düşmenin” nedenlerinden bir diğeri olarak ifade edilen “*temel bir insan hakkı olarak laik, bilimsel ve parasız bir eğitimden uzaklaşıp alınıp satılan, piyasalaştırılmış ve gırtlığına kadar dinselleştirilmiş, dogmalara saplanmış, işletmecisi insan mühendisliği mantığıyla yürütölen bir eğitim sistemine*” dönüştürölmemiz ile “eğitimde küme düşmemiz” arasındaki bağlantıyı tartışır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Ilıman-Püsküllüoğlu, E. ve Duman, A. (2016) Bir Muhafazakâr Neoliberal Eğitim Trajedisi: “Hızlandırılmış Pedagojik Formasyon” Programları. **Eleştirel Pedagoji**, 8 (44).
- Kamudan Haber (2016, 22 Aralık) “Eğitim Yönetiminin Yeni Kare Ası”, **Kamudan Haber**. <http://www.kamudanhaber.net/meb/egitim-yonetiminin-yeni-kare-asi-h344436.html> adresinden 29.12.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Sol Haber (2016, 26 Aralık) “Öğretmenleri İmamlar Eğitecek!”, **Sol**. <http://haber.sol.org.tr/toplum/ogretmenleri-imamlar-egitecek-180193> adresinden 29.12.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Tezcan, F. ve Duman, A. (2016) **Motivational Orientations and Teacher Perceptions of Student Teacher**, Lambert Academic Publishing; Germany.